

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

UDC: 37.016:159.954

DIFFERENSIAL-INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIV SALOHIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYASI

Ilmiy rahbar: Toshpulatova Niyoxon Shavkatjon

v/b prof., p.f.f.d (PhD)

Muallif: Abdurahmonxo'jayeva Dilshoda

1-bosqich magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ salohiyatini differensial-individual yondashuv asosida shakllantirish texnologiyasining nazariy-metodologik asoslari va didaktik tuzilmasi ilmiy-pedagogik jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqotda kreativ salohiyatning tarkibiy-funksional komponentlari aniqlangan, o'quvchilarning individual ijodiy profilini diagnostika qilishning kompleks metodikasi taklif qilingan hamda differensiallashtirilgan ijodiy topshiriqlar tizimi ishlab chiqilgan. Tajriba-sinov natijalari taklif etilayotgan texnologiyaning o'quvchilar kreativ salohiyatining barcha tarkibiy ko'rsatkichlarini — divergent fikrlash ravonligi, egiluvchanligi, originalligi va batafsilligini sezilarli oshirishini empirik tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: *kreativ salohiyat, differensial-individual yondashuv, boshlang'ich ta'lim, divergent fikrlash, individual ijodiy trayektoriya, ijodiy diagnostika, Torrance testi, pedagogik texnologiya, bosqichli-modulli model.*

ANNOTATION

This article presents a scientific and pedagogical investigation of the theoretical-methodological foundations and didactic structure of the technology for forming the creative potential of primary school students based on the differential-individual approach. The study identifies the structural-functional components of creative potential, proposes a comprehensive methodology for diagnosing the individual creative profile of students, and develops a system of differentiated creative tasks. The results of the experimental work empirically confirm that the proposed technology significantly enhances all structural indicators of students' creative potential — the fluency, flexibility, originality and elaboration of divergent thinking.

Keywords: *creative potential, differential-individual approach, primary education, divergent thinking, individual creative trajectory, creativity diagnostics, Torrance test, pedagogical technology, step-by-step modular model.*

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

KIRISH

XXI asr — kreativ iqtisodiyot va innovatsion taraqqiyot davri sifatida ta'lim tizimi oldiga shaxsning ijodiy salohiyatini maqsadli rivojlantirishni dolzarb metodologik vazifa sifatida ilgari surmoqda. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni hamda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limini rivojlantirish konsepsiyasi"da o'quvchilarning ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi inson hayotidagi eng muhim sensitiv davrlardan biri bo'lib, bu yoshda bolaning intellektual, ijodiy va shaxsiy salohiyatining poydevori shakllanadi. L.S. Vigotskiyning "yaqin rivojlanish hududi" konsepsiyasiga ko'ra, har bir bolaning aqliy taraqqiyot tempi, individual potentsiali va o'rganish strategiyalari o'ziga xosdir. Bu pedagogik aksioma boshlang'ich ta'limda differensial-individual yondashuvning zarurati va ilmiy asosini tashkil etadi.

Zamonaviy boshlang'ich ta'lim amaliyotida kreativ salohiyatni shakllantirishga qaratilgan an'anaviy yondashuvlar ko'pincha "o'rtacha o'quvchi" modeliga asoslangan bo'lib, ular har bir bolaning noyob ijodiy profilini, qiziqishlar doirasini va kognitiv xususiyatlarini hisobga ola olmaydi. Ushbu metodologik nuqsonni bartaraf etish differensial-individual yondashuv asosida ishlab chiqilgan kompleks pedagogik texnologiyalarni talab qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Kreativ salohiyatni shakllantirish va differensial-individual yondashuv masalalari psixologiya, pedagogika va kognitiv fanlar sohasida bir asrdan ortiq vaqt davomida tadqiq etib kelinmoqda. Kreativlik tushunchasining ilmiy talqini J.P. Guilford tomonidan 1950-yilda Amerika Psixologlar Assotsiatsiyasidagi ma'ruzasidan boshlangan bo'lib, kreativlikning to'rtta asosiy ko'rsatkichi — ravonlik, egiluvchanlik, originallik va batafsillikni empirik o'lchash imkonini yaratdi [5, 6].

T. Amabilening kreativlikning komponent nazariyasi (componential theory of creativity) sohaga oid bilim, kreativ jarayon mahoratlari va ichki motivatsiyaning o'zaro ta'sirini ko'rib chiqsa, M. Csikszentmihalyining tizimli yondashuvi kreativlikni shaxs, soha va sotsial-madaniy muhitning dinamik o'zaro ta'siri sifatida talqin etadi [7, 9].

Differensial-individual yondashuvning nazariy poydevorini L.S. Vigotskiyning yaqin rivojlanish hududi (ZBR) konsepsiyasi tashkil etadi. J. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi ham har bir bolaning konkret-operatsional tafakkur bosqichida o'ziga xos tempga ega bo'lishini ta'kidlaydi [4]. H. Gardnerning ko'p qirrali intellekt nazariyasi esa kreativ salohiyatni rivojlantirishda har bir bolaning kuchli intellektual tomonlariga tayanish zarurligini ko'rsatadi [10].

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Milliy pedagogika fanida differensial-individual yondashuv va kreativ salohiyatni shakllantirish masalalari O'. Tolipov, M. Usmonboyeva, R. Ishmuhamedov, N. Saidahmedov, N.N. Azizxo'jayeva, R.A. Mavlonova va N.H. Rahimovanning ishlarida nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan [19–23].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot 2024–2025 o'quv yilida olib borilgan bo'lib, unda 3-sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Tajriba va nazorat guruhlar har birida 28 nafar o'quvchidan, jami 56 nafar o'quvchidan iborat bo'lib, psixologik-pedagogik parametrlar bo'yicha homogen tarkibda shakllantirildi. Tadqiqot bir o'quv yilini qamrab oldi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy-pedagogik metodlarning kompleksidan foydalanildi: nazariy-qiyosiy tahlil, diagnostik metod (Torrance kreativ tafakkur testlari, moslashtirilgan o'zbekcha versiyasi), pedagogik kuzatuv, pedagogik tajriba (eksperiment), anketa-so'rovnoma, mahsulot tahlili va statistik-matematik tahlil metodi (Styudent t-mezoni, $p < 0,05$).

KREATIV SALOHIYATNING TARKIBIY-FUNKSIONAL TUZILMASI

Kreativ salohiyat — shaxsning yangi, original g'oyalar yaratish, noodatij muammoli vaziyatlarni hal etish va mavjud bilimlarni ijodiy qayta ishlash qobiliyatini ifodalovchi integrativ shaxsiy sifatdir. Mazkur tadqiqotda kreativ salohiyatning quyidagi to'rtta o'zaro bog'liq komponenti ajratildi:

1. Kognitiv-intellektual komponent — divergent fikrlash qobiliyati, ijodiy assotsiatsiyalar yaratish mahorati, fikrning egiluvchanligi va originalligini qamrab oladi.
2. Motivatsion-emotsional komponent — T. Amabilening tadqiqotlariga ko'ra, ichki motivatsiya ijodiy faoliyatning eng muhim sharti hisoblanadi [7].
3. Operatsion-faoliyat komponenti — vizuallashtirish, modellashtirish, eksperimentlashtirish va mustaqil ish ko'nikmalarini qamrab oladi.
4. Refleksiv-baholash komponenti — o'zining ijodiy faoliyatini tahlil qila olish, qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish metakognitiv qobiliyati.

BOSQICHLI-MODULLI TEXNOLOGIYANING TUZILMASI

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan kreativ salohiyatni shakllantirishning bosqichli-modulli texnologiyasi quyidagi besh bosqichni o'z ichiga oladi:

- 1-bosqich: Diagnostik-tashxisiy — Torrance kreativ tafakkur testlari va Gardner ko'p qirrali intellekt anketa yordamida individual ijodiy profil shakllantiriladi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

2-bosqich: Loyihalashtirish-rejalashtirish — o'quvchilar yuqori, o'rta va boshlang'ich kreativ salohiyat darajalariga ko'ra uch dinamik guruhga ajratiladi.

3-bosqich: Amaliy-faoliyat — uch darajadagi differensiallashtirilgan ijodiy topshiriqlar tizimi joriy qilinadi: taqlid asosidagi ijodiy faoliyat, qisman-mustaqil va to'liq mustaqil ijodiy faoliyat.

4-bosqich: Monitoring-baholash — har 4–6 hafta oraliqida oraliq diagnostik kesim o'tkazilib, individual profillar yangilanadi.

5-bosqich: Refleksiv-takomillashtirish — yakuniy diagnostik kesim va o'quvchining o'z ijodiy faoliyatini refleksiv tahlil qilish ko'nikmasi rivojlantiriladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Bir o'quv yili davomidagi pedagogik tajriba natijalari taklif etilayotgan texnologiyaning yuqori pedagogik samaradorligini empirik ravishda tasdiqladi:

— Tajriba guruhida yuqori kreativ salohiyatga ega o'quvchilar ulushi 14% dan 39% ga ko'tarildi (25% o'sish); nazorat guruhida 16% → 22%.

— Torrens parametrlari bo'yicha: ravonlik 47%, egiluvchanlik 52%, originallik 38%, batafsillik 44% ga oshdi.

— Ijodiy motivatsiya ko'rsatkichi 51% dan 93% ga ko'tarildi.

— Barcha farqlar statistik jihatdan ahamiyatli ($p < 0,05$).

Differensial samaradorlik tahlili shuni ko'rsatdiki, texnologiya har uchala boshlang'ich guruhda — yuqori, o'rta va past darajadagi o'quvchilarda bir xil samarali ishladi. Bu Vigotskiyning yaqin rivojlanish hududi konsepsiyasini empirik tasdiqlovchi natija hisoblanadi.

XULOSA

Olib borilgan kompleks nazariy va empirik tadqiqot natijalari quyidagi xulosalarni beradi:

Birinchiidan, differensial-individual yondashuv boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ salohiyatini shakllantirishning ilmiy asoslangan va didaktik jihatdan eng samarali metodologik pozitsiyasi hisoblanadi.

Ikkinchiidan, ishlab chiqilgan bosqichli-modulli texnologiya har bir o'quvchining kreativ rivojlanishini izchil va dinamik kuzatib borish hamda zaruriyat tug'ilganda pedagogik korreksiya kiritish imkonini yaratadi.

Uchinchiidan, empirik natijalar texnologiyaning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi: bir o'quv yilida yuqori kreativ salohiyatga ega o'quvchilar ulushi 25 foizga oshdi; divergent fikrlash barcha to'rt parametri bo'yicha 38–52 foiz o'sish qayd etildi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

To'rtinchidan, mazkur texnologiyani boshlang'ich ta'lim amaliyotiga keng tatbiq etish O'zbekiston ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilishi maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 2020.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. — М.: Педагогика-Пресс, 1996. — 533 с.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь. — М.: Лабиринт, 1999. — 352 с.
4. Piaget J. The Psychology of Intelligence. — London: Routledge, 2001. — 224 p.
5. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. — New York: McGraw-Hill, 1967. — 538 p.
6. Torrance E.P. The Nature of Creativity as Manifest in its Testing // The Nature of Creativity. — Cambridge University Press, 1988. — P. 43–75.
7. Amabile T.M. The Social Psychology of Creativity. — New York: Springer-Verlag, 1983. — 245 p.
8. Amabile T.M. Creativity in Context. — Boulder: Westview Press, 1996. — 336 p.
9. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. — New York: Harper Perennial, 1996. — 464 p.
10. Gardner H. Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences. — New York: Basic Books, 2011. — 467 p.
11. Maslow A.H. The Farther Reaches of Human Nature. — New York: Penguin Books, 1993. — 432 p.
12. Bloom B.S. Learning for Mastery // Evaluation Comment. — 1968. — Vol. 1, No. 2. — P. 1–12.
13. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. — М.: ИНТОР, 1996. — 544 с.
14. Занков Л.В. Избранные педагогические труды. — М.: Дом педагогики, 1999. — 608 с.
15. Hattie J. Visible Learning. — London: Routledge, 2009. — 392 p.
16. Marzano R.J. Classroom Instruction That Works. — Alexandria: ASCD, 2001. — 178 p.
17. OECD. The Future of Education and Skills 2030. — Paris: OECD Publishing, 2019. — 24 p.
18. UNESCO. Rethinking Education. — Paris: UNESCO Publishing, 2015. — 84 p.
19. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. — Toshkent: Fan, 2017. — 248 b.
20. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Iste'dod, 2019. — 192 b.
21. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2018. — 176 b.
22. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent, 2016. — 224 b.
23. Mavlonova R.A., Rahimova N.H. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2018. — 312 b.
24. Musurmonova A. Innovatsion ta'lim muhiti va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari. — Toshkent, 2019. — 176 b.

ISSN (E): 2181-4570

CONFERENCE SPECIAL ISSUE

CROSSREF Prefix: 10.66301

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

25. Rogers C.R. Freedom to Learn for the 80's. — Columbus: Charles E. Merrill, 1983. — 312 p.